

Het Nieuws van den Dag.

No. 10106. Donderdag 18 December 1902

ABONNEMENT PER DRIE MAANDEN:
voor Amsterdam f 2.20; met Zondagsblad f 2.70;
Buiten 2.50; 3.—;
Afzonderlijke Nos. 5 Cent.
DIRECTIE EN REDACTIE:
N. Z. VOORBURGWAL N°. 187, AMSTERDAM.
Telefoon: Dir. en Adm. 221, Redactie 304.

(Opgericht door G. L. FUNKE en P. VAN SANTEN.)

HOOFDREDACTEUR: D^r. P. H. RITTER.

DIRECTEUR: J. FUNKE.

ADVERTENTIËN:

In Het Nieuws van den Dag (oplage 38,000 exempl.)
bij 3 of minder regels f 0.95; elke regel meer 30 Ct.
Ingezonden Mededeelingen 60 Cts. per regel.
In het Zondagsblad: 3 regels f 0.50; elke regel meer 15 Ct.

Abonnementen worden aangenomen bij onze Agenten in verschillende plaatsen hier te lande en overigens bij alle Boekhandelaars en Brievenvaarders. In het Buitenland bij de Postkantoren.
Uitluitende Agenten voor Frankrijk, Engeland, België, Italië en Zwitserland: JOHN F. JONES & Cie., Parijs, 31bis Faubourg Montmartre, en 1 & 2, Snow Hill, Holborn Viaduct, Mitchell House, London E. C.
Het auteursrecht voor den inhoud van dit Blad wordt verzekerd overeenkomstig de wet van 28 Juni 1881 (Staatsblad No. 124).

Eerste Blad.

Reformkleeding in Duitschland.

Terwijl in Nederland over dit onderwerp zulk een heftige strijd is ontbrand — zoo heftig, dat hij in professoren den lust doet opkomen er bloempotten om stuk te gooien — wordt hier juist tegenwoordig een heel andere toon aangeslagen.

Verleden Maandag hebben we, in het Kunstlerhaus, in de Bellevuestrasse, een „Reformkleedingfeest“ gehad, met het doel om jubelend te constataren: dat... de Reformkleeding Mode is geworden!

Hier heeft de zaak zich zóó toegedragen: Toen in September 1896 in het Berlijnsche Raadhuis het eerste algemeene Vrouwencongres plaats vond, werd daar over vele dingen veel geredekveld, waarover nog wel wat te vertellen zou zijn.

Maar eene der dames, Mevrouw Proels, echtgenoot van een officier van gezondheid, sprak bij die gelegenheid een woord uit, waarop het hier aankomt. Zij beweerde dat, indien zich de Deutsche vrouwen wenschten in te spannen om op allerlei gebied de wereld te verbeteren, zij dan wel mochten beginnen met het allerdichtstbijliggende punt: haar eigen kleeding.

Werkelijk werd er op haar aandrang een avondzitting van 't congres aan dit gewichtig thema gewijd en aldus een begin gemaakt met een werk, dat sinds dien tijd niet meer heeft stil gestaan. Toen, binnenkort, Mevrouw Proels verhinderd werd er zich verder mee bezig te houden, stelde zich Mevrouw Pochhammer aan het hoofd, echtgenoot van den Dants-vertaler, luitenant-kolonel Paul Pochhammer. Onder hare handen nam de zaak telkens ruimer vlucht.

In den loop der zeven jaar, dat er onder haar initiatief aan werd gearbeid, heb ik dikwijls niet alleen de energie bewonderd waarmee zij, trots allerhande moeilijkheden, dien arbeid volhield, maar vooral ook den tact en de vindingrijkheid, waarmee zij er leven en afwisseling in wist te houden. Door tijdschriften en spreekbeurten, door het oprichten van eene vereeniging, die vertakkingen had door heel Duitschland, wist zij de belangstelling er voor op te wekken en in stilte zorgde zij, dat telkens nieuwe kleedingstukken uitgedacht en beproefd werden, die aan het begrip der bedoelde verbetering beantwoordden, zonder in andere euvelen te vervallen. Zij moedigde ieder aan, zich er over uit te spreken en gaf zelve een voorbeeld door het dragen van doelmatige, doorgaans elegante toiletten. Zij haalde er beurlings artsen en kunstenaars bij en trachtte menschen uit verschillende standen, vooral ook toneelspeelsters er voor te winnen. Schildders, hetzij direct of indirect door deze beweging aangespoord, verdiepten zich in kostuumgeschiedenis, om mooie vormen en verloren gegane, goede beginselen van kleeding op te duiken. Wat artsen betreft, is het aardig op te merken, hoe dezen er zich voor interesseerden,

naarmate hun karakter medebrengt dat zij à la hausse speculeeren op de majesteit der menschelijke gezondheid: over de zwakheden van den tegenwoordigen tijd heen, naar een natuurlijker leefwijze in de toekomst streven.

Nadat aldus zeven jaar lang op tamelijk groote schaal gewerkt was, had dezen zomer hier eene tentoonstelling van reformkleeding plaats, in vele opzichten boven de vorige uitmuntende. Maar één bezwaar bleef: het publiek zag de kleedingstukken op levenloze standaards.

De gedachte kwam op, dat men levende tentoonstellingen moest hebben: de kleedingstukken moesten vertoond worden, gedragen door levende personen, en wel speciaal door de personen voor wie ze gemaakt werden, want een der eerste eischen op dit terrein is individualiseering.

Mevrouw Pochhammer organiseerde zulk eene levende tentoonstelling, eene eerste, die waarschijnlijk elders door anderen gevolgd zal worden.

Voor een talrijk toegestroomd publiek werd nu het beste gegeven wat te geven was.

Na eene inleidende toespraak werd een tooneelstukje opgevoerd, dat de verschillende fasen van iemands bekeering tot verbeterde kleederdracht behandelde en uitliep op de verklaring: dat zij er thans toe was overgegaan niet op raad van dokters, zelfs niet op dien van haar aanstaaenden bruidegom, maar eenvoudig.... „omdat het nu mode is geworden“. En ten bewijze dat dit waar is, verschenen er toen eensklaps meer dan honderd dames in reformkleeding, en maakten, onder begeleiding van muziek, eerst langzaam en statig en daarna in vluggen marsch twee aan twee een rondtocht door de zaal, zoodat allen ze goed zien konden: de dames evenveel verschillend in leeftijd en figuur, als de japonnen in grondstof en snit!

Werkelijk kan men zeggen, dat de Reformkleeding hier „in de mode“ begint te komen. Niet alleen gaan hoe langer hoe meer dames er toe over, maar hoe langer hoe meer hoort men een ingeregen corsetlijf „philiströs“, dat wil zeggen „spiesburgerlijk“ noemen.

Die voorloopige overwinning is zonder twijfel voor een deel daaraan te danken, dat de leiders der zaak het gezond verstand hebben gehad, met de mode op een goeden voet te blijven. Zij hebben van den aanvang af zich onthouden van de invoering van een of ander uniform-costuum, maar zijn altijd zoo veel doenlijk met de mode meegegaan, alleen datgene verwerpend wat zij het allerschadelijkst achtten. Daarom doet thans de Mode, die onpersoonlijke ongriffbare grillige macht, haar den dienst om haren arbeid te steunen.

Maar als iets „in de mode“ is, loopt het alle gevaar er na korter of langer tijd weer „uit“ te raken. Dit begrijpen de bedoelde dames zeer goed; en daarom zien zij in, dat het thans de tijd is om van het gunstig oogenblik gebruik te maken. Indien zij eensdeels met de mode een compromis sluiten, trachten zij anderdeels zich onafhankelijk te maken van hare grillen.

mededeeling dat zij het tooneel ging verlaten. Wij hoopten er allen het beste van, maar mijne moeder, die spoedig daarop stierf, was nooit heel gerust. Een jaar of wat later kreeg mijne zuster Janet een brief van Ellen met verzoek over te komen, daar zij ziek was en haar echtgenoot voor verscheidene weken voor zaken naar Canada was vertrokken. Janet vertrok onmiddellijk en vond haar in een lief klein huis, ergens in de buurt van Holloway.

„En verder?“ vroeg de graaf, toen Morton met een afgetrokken blik ophield.

„Janet bleef een veertien dagen; in dien tijd werd Harry geboren en stierf Ellen.“

„En haar echtgenoot?“ vroeg de graaf.

Robert slaakte een korten, harden lach. „Haar echtgenoot? Wat zou men van hem verwachten! Hij is nooit komen opdagen en voor zoover ik weet vernam men nooit meer iets van hem.“

„Maar daarom kan hij toch wel een eerlijk man geweest zijn!“

Weer lachte Robert hard. „Natuurlijk kan hij dat geweest zijn; maar mannen van geld, die arme meisjes van het land trouwen, zonder zich aan haar familie bekend te maken en die zelf geen bloedverwanten hebben, zijn naar mijn oordeel nooit veel waard.“

„Gij twijfelt dus aan de wettigheid van het huwelijk?“ vroeg de graaf.

„O, neen, in zeker opzicht was het huwelijk wettig. Ik heb ergens de papieren. Maar wie William Blunt was, weet de hemel alleen.“

„O, ik begrijp het, gij vermoedt, dat Blunt

Daarom is het nu aan de orde, vast te stellen, welke bijzaken aan die grillen mogen worden overgelaten en wat de spil is waarom de reform-beweging draait.

Dat die spil, m. a. w. de hoofdzak van kleedingverbetering, zou zijn eene verlegging van het gewicht der kleeding van heupen naar schouders, — zooals sommigen in Nederland schijnen te meenen — is te dwaas. (Indien dit het geval was, zou de ondergeteekende er stellig niet geen haar op haar hoofd aan meedoen!) Mogen vroeger allicht sommige onhandige geschriftjes tot dat misverstand aanleiding gegeven hebben, — alle eenigszins praktische vrouwen hebben zich daar vanzelf spoedig doorheen gewerkt. Een bewijs daarvoor is dat, bij deze levende tentoonstelling bijna niets meer te zien was van die schadelijke en leelijke schouderhengseltjes, waarmede velen aanvankelijk getracht hebben, ouderwetsche japonnen naar de nieuwe mode te veranderen.

Het noodzakelijk gewicht der kleeding wordt gedragen door behoorlijke aansluiting van het ondergoed over het geheele lichaam.

Neen, de spil, de hoofdzak, dient men van een veel ruimer standpunt te beoordeelen.

Het is, algemeen gezegd, een poging om de kleeding te maken in harmonie met de natuur van het lichaam, en niet willekeurig daartegen in.

Met schijnbaren voorbijgang van hooge haken, stijve kragen en andere booze dingen, is men, dapper en wel, met een dier kritiekste punten, dat van het inrijgen, begonnen. Daar de groote verleiding tot inrijgen bestaat in de zucht om de bovenkleeding „glad“ te doen „zitten“, heeft men eenvoudig voorgeslagen het begrip „taille“ te doen verdwijnen. Dat is een eerste schrede. Nu kan het knellende corset vervallen. Ook het zoogenaamde „goedgemaakte“. Wat heet een goed gemaakt corset? Een dat sluit bij in- of bij uitademing? Bij volle of bij leege maag? Is „een goedgemaakt corset“ niet eigenlijk een rudimentair overblijfsel uit een tijd, toen men er niet aan dacht dat een mensch een levend organisme is?

Overigens, voor wie niet buiten „eenigen steun“ kan, zijn de modellen van „Corsetersatz“ in den loop der zeven jaren hier reeds uitgedacht legio en ondergoed drage ieder naar gelang van leeftijd, toestand en omstandigheden. Maar kleeding-idealen te willen inkrimpen naar menschen met zwakke ruggen, zou dat niet zijn alsof men het peil der muziek wou neerhalen naar de verlangens van hardhoorigen? Berlijn 13 Dec. 1902. G. C.

BINNENLANDSCH NIEUWS.

— 17 December. —

VAN 'T HAAGSCHE BINNENHOF.

16 Dec. 1902.

De afdeling Lager onderwijs van Hoofdstuk V, Departement van binnenlandsche zaken der Staatsbegroting voor 1903, is met meer dan gewone inspanning — de vergadering werd tot ongeveer 6 uur voortgezet — heden door de Tweede Kamer doorworsteld.

Het grootste gedeelte der zitting werd nog besteed aan algemeene beschouwingen, zóó algemeen, dat 't inderdaad aan twijfel onderhevig

een aangenomen naam was.

„Juist, mijnheer. Het is in een stad als Londen gemakkelijk om van naam te veranderen en invloed op een vrouw te krijgen.“

„Gij deelt dus geen moeite den vader van Harry te ontdekken?“

„Neen, mijnheer. Waarom zouden wij ook? Toen mijne zuster Janet naar China ging, om een armen, dweepzieken zending te trouwen, namen wij het kind tot ons en brachten het als ons eigen op, en dit is nu het einde.“

„Het is heel droevig,“ zeide de graaf nadenkend.

„Was er niets anders te verwachten? Erfzonden openbaren zich vroeger of later. Zijne moeder was een arme luchthartige vrouw, zijn vader een bedrieger, kan men dan verwachten, dat de zoon een heilige wordt?“

Robert werd gewoonlijk warm als hij zijne theorieën of zedeleer ten beste gaf. Hij had in de laatste dagen reeds zoo dikwijls den ontzettenden val van Harry besproken met zijne naburen, dat hij zijne rol al heel goed had geleerd. Hij had zichzelf al langzamerhand wijs gemaakt, dat Harry eigenlijk de hoofdschuldige was.

Uitwendig was Robert nooit zoo godsdienstig geweest als gedurende de laatste weken, en nog nooit zoo overredend, om den kinderen zedelessen over waarheid en eerlijkheid in te prenten. Nog nooit had hij vergrijpen zoo streng gestraft en de deugd met zooveel vuur beloofd.

Verscheidene oogenblikken zwegen de graaf

scheen, of zulk een debat nog wel te midden van de onderdeelen van 't budget is toe te laten.

Stelt u voor, dat de Heer Ter Laan meer dan een vol uur de vergadering bezig hield met een jeremiade over den aller ongelukkigsten toestand van ons volksonderwijs, in strijd met de wet, met alle verordeningen, met het algemeen belang. Hij stelde 't voor alsof wij, wat onze volksschool aangaat, de achterlijkste der natien zijn, wegens 't onvoldoende van de opleiding der kinderen des volks, zonder herhalingsonderwijs, van klassen, die te groot zijn, met gebrekkige hulpmiddelen, zonder schoolbaden, schoolartsen, schoolreizen enz., zonder voeding en kleeding voor 't arme kind.

Vooral Amsterdam moest het ontgelden, dat veel te weinig deed. Daarentegen werd voor de gegoede kinderen met weelde in alle behoeften voorzien. Ook hier weer: kapitalisme, klassenbevoorrecht, terwijl men beweert voor 't arme kind in liefde te blaken. Harteloosheid was 't; het kind van de kapitalisten werd verzorgd, dat van de armen kreeg — als ware 't het vuile werk — wat het particulier initiatief er voor doet. Het kind was 't kind van de rekening; men maakte standscholen, voor de kleine luijden was 't minste voldoende; daar geen scheiding in kleine klassen, tusschen jongens en meisjes, zooals op de scholen der rijken. Te Delft bij de katholieke scholen, drie in één gebouw, naar standen ingedeeld, had men zelfs drie verschillende ingangen!

Spr. wees op 't groot gebrek aan onderwijskrachten, vooral in Limburg. En er loopen duizenden onderwijzers rond. Maar de opleiding laat te wenschen over; van de 100 onderwijzers, die voor de hoofdkate opgaan, zakken er 60; het was wenschelijk, dat de Reg. meer deed om goede cursussen voor de hoofdkate te steunen.

Met 't oog op het gebeurde met een tweetal te Bourlange ontslagen onderwijzers en één in Drente, wees de spr. op den onzekeren rechtstoestand van den onderwijzer. Als in Alva's tijd waren de menschen zonder gehoord te zijn, zonder verklaring te krijgen van hun vergrijp, ontslagen. Dat ging toch niet op. De Minister moest bevorderen, dat in zulke gevallen volledig licht opging. Er waren niet voldoende tuchtmiddelen, zoodat men, bij kleine vergrijpen, of te veel door de vingers zien, of te zwaar straffen moet.

Verder kwam spr. er tegen op, dat de gemeenten ten deele de toelagen, die 't Rijk uitkeert voor de onderwijzers-salarissen, in den zak steekt dat diende wettelijk geregeld.

Eindelijk had de spr. eenige aanmerkingen tegen 't schooltoezicht; onvoldoende bezoldigd, wijden zich de arrond. schoolopzieners niet genoeg aan hun taak en bovendien gaat te veel van hun tijd met het afnemen van examens voorbij, waarvoor hij voor deze rijksambtenaren ook geen vacatiegelden noodig vond.

De Heer Brummelkamp behandelde de onvoldoende resultaten, die, blijkens de verslagen van alle examen-commissies, met Nederl. Taal en Geschiedenis, twee der schoonste vakken voor ons volksonderwijs, verkregen waren; terwijl hij verder eenige opmerkingen maakte over de spelling-vraag, waarbij, bedriegen wij ons niet (want de spr. was niet te verstaan), hij, de voordeelen van een vereenvoudigde spelling erkennende, die toch niet wilde bevorderen, maar evenmin tegengaan.

De Heer Passtoors kwam in eenige zware algemeenheden op tegen de schets van den Heer Ter Laan, speciaal ook wat betreft het Katholiek onderwijs, waaraan de grootste zorgen besteed, de grootste offers gebracht werden. En waar nu de vrijmaking van het onderwijs door allen wordt gewenscht, juicht spr. 't vooral toe, dat de Reg. ook de bijzondere onderwijzers, hun

en Morton.

Robert zag zijn heer nu en dan ongemerkt aan en vroeg zich nog eens verbaasd af, vanwaar die belangstelling toch zou komen? Wist hij iets, of was het eenvoudig een uitvloeisel van zijn oude ingenomenheid met Harry?

De graaf verbrak het eerst het stilzwijgen. „Weet je wel, Morton, dat ik menigmaal denk dat de jongen onschuldig veroordeeld is?“

Robert kreeg een kleur en draaide onrustig op zijn stoel.

„Het zou — het zou een groote verlichting zijn, dat te kunnen denken,“ zeide hij. „Maar de aanwijzingen waren zoo duidelijk.“

„Dat is waar,“ zeide de graaf, „zelf heb ik alles nauwkeurig nagegaan en het schijnt niet mogelijk er aan te twifelen.... En toch voel ik er mij dikwijls niet gerust op. Ik heb altijd van den jongen gehouden,“ — hij stond plotseling op, alsof hij het gesprek wilde eindigen. — „Voordat gij vertrekt, zie ik u natuurlijk nog,“ voegde hij er aan toe, „en ik hoop, dat uw leven in een nieuwe betrekking gelukkig zal zijn.“

„Het zal in elk geval voor ons een opluchting zijn, ergens te wonen waar niemand ons kent. Het is een groote beproeving voor ons geweest.“

„Ik deel zeer in uw moeite en het ver. wondert mij niets, dat gij Graystone verlaat.“

Robert ging in een tamelijk neerslachtige stemming door het park naar huis. Hij had zijn rol met tamelijk goed beleid gespeeld, maar het gaf hem geen voldoening; nu en

De rede verloochent alle buitensporigheden; de moraal veroordeelt ze; de natuur doet meer: zij straft ze.

FEUILLETON.

OM DEN PRIJS TE BETALEN

naar het Engelsch van SILAS K. HOOKING.

19)

„Waarom trok uw moeder zich het feit, dat zij op het tooneel ging, zoo aan?“ vroeg de graaf.

„Wel, mijnheer, een vijf-en-twintig jaargeleden werd in ons afgelegen dorp een schouwburg beschouwd als de laatste toevlucht voor verlaten mannen en vrouwen. Wij gaven allen Ellen op, als hopeloos verloren. Wij lieten wederkeerig nooit meer iets van elkaar hooren. Mijne moeder noemde haar naam nooit dan in het gebed en al hielp dat Ellen niet, het gaf toch verlichting aan mijne moeder.“

„Juist zoo, ga voort, Morton.“

„Ik vrees dat ik u met mijn bijzonderheden verveel, mijnheer.“

„In het geheel niet. Ik stel er veel belang in. Het is vriendelijk van u, maar er is niet veel meer te vertellen. Op zekeren dag kwam er een klein kistje met een bruidskoek en een

weduwen, de weezen in het burgerlijk pensioen-fonds wil opnemen. Iedereen gevoelt het groot nut van het onderwijs, — dat dan ook de gemeenschap zorgt voor den onderwijzer in zijn dagen van ouderdom en invaliditeit. Wat particuliere fondsen hier kunnen doen, is onvoldoende.

Van zijn zijde nam de Heer Bijleveld het voor het christelijk onderwijs der *Diaconie- en Geref. scholen* te Amsterdam tegen den Heer Ter Laan op; hij betoogde, dat de zorg voor 't arme kind de hoogste roeping is van het christelijk onderwijs. Spr. kwam voorts op tegen de verdediging van de onderwijzers te Bourtagne.

Of 't onderwijs in alle opzichten voldoende is, hangt van de vraag af, of het middel is dan wel doel; is 't voorbereiding tot andere scholen, dan is het goed; moet het kind het er alleen mee stellen, dan niet. Een betere ineenenschakeling van ons onderwijs was derhalve noodig en spr. juichte het toe, dat de Min. daarvoor een commissie zal instellen.

Overigens erkentte hij voor de *pensioenregeling*, vroeg spr. den Min. eerst de *salarissen* zoo op te voeren, dat de onderwijzers de premie zullen kunnen betalen; anders baat 't niet. Dit gold ook voor 't personeel der *kweekscholen*.

Wat betreft de *verhouding tusschen de hoofden der scholen en de klassen-onderwijzers* erkende spr., dat er groote gebreken zijn. Inderdaad vond ook hij meer tuchtmiddelen noodig. Maar in elk geval — voor 't openbaar onderwijs regele de Min. de zaak. Voor het bijzondere bestond er genoeg rechtszekerheid en daar zouden de voorstanders van dat onderwijs zelf wel voor zorgen.

Deze uiting werd niet zonder eenige hilariteit vernomen.

Ook spr. vond 't *toezicht der schoolopzieners* onvoldoende en het *herhalingsonderwijs* niet goed geregeld; hij wilde er geen subsidie voor toekennen, tenzij een voldoende getal leerlingen er van geniet.

Eindelijk wees spr. er op, dat de eischen bij de *examens in de verschillende inspecties* verschillen en zooveel zich hier en daar terugtrekken, omdat zij tijdens 't examen worden ingelicht; toch zou het zeer raadzaam zijn, als de candidaten het examen ten volle meemaakten. Ten slotte keurde hij de *examengelden* (f 10 en f 5) af.

De *leerplichtwet* was 't onderwerp, dat de Heer Pompe van Meerdervoort nader besprak. Hij meende, dat een onderzoek niet baten zal nopens de werking; het zal blijken, dat de wet niet wordt nageleefd, omdat vaak de honger de ouders er toe dwingt de kinderen thuis te houden of anders de zorg voor jonge kinderen, waar de ouders naar 't land zijn. De toepassing der wet is geheel verschillend; de straffen loopen zeer uiteen; de wet scheen reeds in de praktijk veroordeeld. Wat wilde spr. nu daartegen? Het beste middel ware nog te doen wat vroeger is voorgesteld: toe te staan, dat de kinderen boven de 11 jaren van Mei tot Nov. veldarbeid mogen verrichten of hulp in 't gezin verlenen.

Scholen voor achterlijke en spraakgebreklijke kinderen beval de Heer Dolk aan. Hij wees er op wat reeds voor 30 jaren door Ds. Van Koetsveld in Den Haag door de oprichting der Industrijschool is gedaan en meende, dat men krachtiger in die richting moet voortgaan, gelijk in 't buitenland. Speciale scholen verlangde spr. er niet voor van Rijkswege, maar wel subsidie voor alle inrichtingen, die zich dit groot belang van duizenden kinderen ten doel stellen.

Hij beval den Min., onder verwijzing naar een geschriftje van den Haagschen onderwijzer Van Lier, die van 't onderwerp studie heeft gemaakt, ernstige overweging daarvan aan.

Toen volgde de Heer Troelstra. De pas weer n 't Parlement verschenen leider der socialistischen hield een keurige rede. Eerst sloot hij zich bij de grieven van den Heer Ter Laan over 't onvoldoende van de schoollokalen en personeel bij het bijzonder onderwijs, vooral te Amsterdam, aan en hield tegenover den Heer Bijleveld vol, dat, waar de Diaconiescholen der armen 47 leerlingen per klasse, die van de betere scholen 15 leerlingen hebben, er inderdaad heel wat is af te keuren.

En wat den *rechtstoestand* der bijzondere onderwijzers betreft, die den Heer Bijleveld maar stiltekenen onder de vrienden wilde regelen, — dat gaat zoo niet, waar men in een der besproken gevallen een onderwijzer had ontslagen — in schijn wegens een vergrijp, in werkelijkheid omdat hij zich veroorloofde christen-democraat te zijn. Daarom moest hij er uit.

Spr. wees voorts op de *hongerloozen* van 400 à f 500, in de groote steden, terwijl dan de instellingen, die rijkssubsidie er voor ontvangen, die nog ten deele opstrijken.

Nu zegt de Regeering: de bijzondere school is vrij, de Regeering beoordeelt de salarissen niet; het toezicht van den Staat is hier gelijk nul

en de rechtspositie deert mij niet, volgens 't bestaande recht. Juist; doch als men vraagt hoe het zijn moet, wordt de zaak anders; de Minister wil geen inmenging met het oog op de verhouding tot de publieke kas; maar de onderwijzers zelf denken er anders over; zij vragen *arbeidsvoorwaarden* door 't Staattoezicht goedgekeurd; zij verlangen rechtszekerheid voor het hun toegezegde pensioen; en de Minister kon, meende spr., daar niet over heen: pensioen van Staatswege moet Staatsinmenging noodig maken.

Overigens bepleitte de Heer Troelstra de *finale oplossing der schoolquaestie*, de volkomen gelijkstelling van bijzonder en openbaar onderwijs; dan kon de richting van 't onderwijs buiten debat blijven en alleen de inrichting onze zorg vinden. Spreker verheugde zich over eenige meerdere lenigheid en plooibaarheid der anti-revolutionnaire partij in dat opzicht.

Zal de oplossing nu binnen vier jaren komen? Of heeft men de strijdleus nog voor het volgende tijdperk noodig? Wil men de afdoening nu — dan moet men van starre eischen en privileges boven het openbaar onderwijs afzien. Nu, 't adagium van den Heer Lohman, de school voor de ouders, is al opgegeven; de school is er voor zichzelf; nu dat zoo is, behoeft men ook niet zooveel achterwege te laten voor de kleine luijden, kan men *schoolvoeding en kleding* toegeven, kan men naar een *schoolbelasting* streven.

Wat de Heer Passtoors, het wandelend optimisme in deze Kamer, betreft, merkte spr. op, dat, als men wil nagaan wat er voor 't onderwijs is gedaan, men allermint in de *Katholieke streken* des lands moet gaan zien. En tegenover 't advies van den Heer Pompe kwam spr. op tegen *reactie uit philanthropie*; de leerplichtwet is er en blijkt het noodig haar aan te vullen, dan voege men er de sociale zijde aan toe, maar bedreige geen straf op armoede.

Na nog eenige opmerkingen over de Bourtagenger-quaestie, ten bewijze dat ook de rechtspositie der openbare onderwijzers niet voldoende is geregeld, — kwam de heer Smeenge in het veld, om vooral den Heer Bijleveld te bestrijden op 't stuk van *toelating van landarbeid van kinderen* en beperking van het *herhalingsonderwijs*, waar te weinig leerlingen zich aanmelden.

Spr. verheugde zich in de *pensioenvooruitsichten* voor de *bijzondere* onderwijzers, hun weduwen en weezen, maar vroeg die nu vooral ook voor 't personeel der niet-verplichte *Gymnasien en Burgerscholen* en *Ambachtsscholen*, ja zelfs van de niet-gesubsidieerde bijzondere scholen.

Hij vroeg intusschen hoe 't zou gaan met de pensioenen voor onderwijzers (broeders van geestelijke orden), die geen salaris ontvangen en verzorgd zijn. Zal men aan de stichtingen de pensioenen uitkeeren?

De Heer Smidt wees er op hoe in meer dan 800 van de 1100 gemeenten des lands de *orden en vrije oefeningen* niet tot haar recht komen en hij vroeg den Min. deswege eenige meerdere op-gaven.

Daarop stond de Heer De Savornin Lohman den Heer Troelstra te woord. Hij verklaarde, dat de christelijke partijen nooit ofte nimmer, voor welk subsidie ook, afstand zouden doen van het recht van *aanstelling en ontslag* der onderwijzers bij de *bijzondere scholen*. En hij wilde de *rechtspositie* der onderwijzers wel bij de wet regelen, maar de eindbeslissing in een geschil moest voor het bijzonder onderwijs blijven bij een macht — niet van den Staat uitgaande — maar door de ouders ingesteld.

Ten aanzien van de *Diaconiescholen te Amsterdam* gaf de Heer De Visser eenige opheldering. De armenscholen zijn er sedert lang en over de geheele stad verdeeld; de burgerschool is pas geopend, dus nog niet zoo druk bezocht en ook wegens den afstand (waar er maar één is) niet zoo sterk in trek. Dat was de oorzaak van het verschil der groote en kleine klassen.

Nog twee sprekers, die eerst later in het debat kwamen, worden hier vermeld: de Heer Kolkman, die den Heer Troelstra tegemoet voerde, dat de *Vincentscholen* in Den Haag bijv. personeel ontvangen uit Maastricht, den zetel der orde, maar deze worden betaald. En als men smaalde op Limburg, dan wees spr. er op hoe men daar zonder eenige geldelijke hulp, met eigen fondsen, *Katholieke Scholen van Hooger, Midd. en Lager Onderwijs* had gesticht en blijft onderhouden.

Voorts kwam de Heer De Ridder, naar aanleiding van een opmerking des heeren Schaper, op tegen de aan de *zaak van Bourtagne* gegeven voorstelling en hij deed uitkomen hoe wel degelijk mishandeling van schoolknappen de aanleiding tot gisting in de gemeente en van het ontslag was geweest, terwijl de ontslagenen sedert op onbekrompen wijze waren gesteund.

De Minister van Binnenlandse Zaken, de Heer Kuiper, trad niet in bespiegelingen, — hij bepaalde

zich tot de details van administratieven en legalen aard.

Hij noemde de voorstelling van den Heer Ter Laan schromelijk overdreven en als die spr. meende, dat er bij ons *Hooger en Polytechn. Onderwijs* zoo'n weelde is, dan bewees hij eenvoudig, dat hij 't niet wist.

Aan den Heer Troelstra voegde de Min. toe, dat 't blijbaar na de motie van het Socialistencongres is, dat hij hier nu terugkeert als pleitbezorger der *gelijkstelling van openbaar en bijzonder onderwijs*. Alleen meende de Min., dat 't doel wel niet was het onderwijs, maar — het weg-nemen van het *struikelblok om de christelijke arbeiders tot de socialistischen te doen overkomen*.

Met den Heer Lohman wilde ook de Min. het recht der ouders voor geen subsidie prijs geven; en als men beweert zooveel voor 't arme kind te hebben gedaan voor voeding en kleding, dan vroeg de Min.: wat deden de socialistischen werkelijk? Neen, de christelijke partijen brachten offers, niet om de kinderen te voeden — wat de taak der ouders is — maar om de ouders te steunen. Als men alle arme kinderen, die honger hebben, spijzigt, dat was heerlijk, maar een bord uithangen om alle ouders op te roepen om hun kinderen naar de school te zenden om gevoed en gekleed te worden — dat was verkeerd en werkte misbruik in de hand. Men zou zoo tot Staatsopvoeding komen van de geboorte af. Nu is er zoo dikwerf gesproken van de kleine luijden — een uitdrukking, niet van den Min., maar van Prins Willem I. Welnu, wat hij voor die kleine luijden beoogde, was niet ze met wat geld en goed te bevredigen, maar met hun recht. En de Minister vond ook nu nog, dat 't veel beter is zelf offers te brengen dan alles gratis te verlangen van de gemeenschap.

In 't breede zette de Min. daarop uiteen, dat voor de *gemeente Emmen*, die door zeer sterke toeneming der schoolbevolking (met 46,947 kinderen in één jaar) heel wat is gedaan en nog wordt gegeven. In 1903 zou dan ook door tijdelijke en andere maatregelen de geheele overbevolking der scholen opgeruimd zijn. Ook voor Venloo hoopt hij dan een oplossing te vinden.

Over de uitspraak van Ged. Staten van Groningen, waartomtrent de Heer Ketelaar 's Min. oordeel vroeg, wenschte hij zich niet uit te laten. Hij verklaarde overigens, dat *belanghebbenden* alleen waren de persoonlijk bij een zaak betrokkenen — geen bond van onderwijzers, voor allen opkomende in speciale gevallen; en aan de *zonderlinge toestanden in Limburg* — met 't niet *tijdig betalen* van salarissen — zou de Minister een einde maken.

De Minister zou zien in hoe ver hij den Heer Smidt de gevraagde opgaven ten deele — later en privé — kon geven; over de *pensioenregeling* wenschte hij zich nog niet uit te laten.

In zake de *spelling* was de Minister er voor 't maar op zijn beloop te laten en te zien welke spelling het op den duur winnen zal.

De *rechtspositie* der onderwijzers besprekende, verklaarde de Minister, dat, waar de Gedep. Staten 't Raadsbesluit van Bourtagne hebben goedgekeurd, er voor hem geen reden tot inmenging meer was. Dat later de procedure in dergelijke zaken bij 't administratief recht beter dient geregeld, ligt voor de hand.

Voor de *spraakgebreklijke en achterlijke kinderen* voelde de Minister veel; maar de Heer Dolk had 't oog op de drie groote steden, waar men er speciale scholen voor hebben kan. De Minister echter moet op 't geheele land letten en dan kan hij toch niet voor elk dorp een speciale school voor deze kinderen stichten. De Minister zou 't onderwerp bestudeeren. Hij erkende 't gewicht, waar hij zelf met een spraakgebrek had gekampt, doch hij had 't — nu dat bijt genoeg! — overwonnen!

Met den Heer Pompe wilde de Min. den ouders, die door den dwang der leerplichtwet schade lijden, te hulp komen. Doch *niet door voeding en kleding*; de armbesturen moeten de ouders helpen.

Er volgden tal van replieken, waarbij wij, om niet te uitvoerig te worden, niet stilstaan. Slechts dit constateeren wij, dat de Heer Troelstra opkwam tegen de *insinuaties* des Min. ten opzichte van de *bedoeling der socialistischen* met hun optreden voor 't bijzonder onderwijs; en dat de Minister den Heer Ketelaar nog te kennen gaf, dat men den niet voor *herhalingsonderwijs* aangestelden onderwijzer moeielijk er toe dwingen, maar even moeielijk het geven er van weigeren kon; terwijl hij nader opkwam tegen 't monopolie van liefde voor het volk, dat zich de socialistischen aanmatigen. En wat de insinuatie aangaat, de Min. bleef van meening, dat in 't licht der motie op 't Socialistencongres bevordering van eigen partijbelang scheen te wegen bij de verdediging van 't bijzonder onderwijs. De Min. keurde dit niet af; het was zelfs goed, dat, nu er naar een finale regeling wordt gestreefd, de Reg. wete op welke hulp zij rekenen kan, mits 't niet zij van den

kant der socialistischen op bedingen, die zij om den beginselwille nooit kan aannemen.

Hiermede liep 't algemeen Lager Onderwijsdebat af.

Door de heeren Marchant, Hugenholz, Bijleveld, Ketelaar en Ter Laan werden nog bij de artikelen eenige pleidooien gehouden voor *traktanten-betalingen* voor 't personeel van kweekscholen, leerscholen voor de speciale zang- en toonkunstleeraren, voor de onderwijzers van de rijkscholen van *Weststellingwerf, Steenvijkerveld en Vliedden* (waarvoor de Heer Hugenholz speciaal opkwam).

De Minister maakte er zich met een belofte van nadere overweging af, opmerkende, dat men niet 't beste kan krijgen op elk gebied; wij kunnen dat niet betalen. Hij verheugde zich erover, dat de Heer Bijleveld nu eens had aangedrongen op het verminderen van een postje (nl. de 40 bijdragen van f 75, die de leerlingen van de kweekscholen nog na hun slagen krijgen om de *gymnastiek-akte* te halen). De Min. wilde op dien weg niet voortgaan, maar hij kon 't eens gegeven niet op eenmaal terugnemen.

Eindelijk verklaarde de Min. in antwoord aan den Heer Ter Laan, die voor de *leerboeken voor natuurkunde* vooral op meer *uniformiteit* aandrong om de examens niet te bemoeielijken, dat de leeraren in deze de vrije keuze moeten hebben, maar toch naar uniformiteit bij de examens dient gestreefd.

Morgen te 10 uur voortzetting bij de Ve afdeeling: Arbeid.

UIT DE STAATS-COURANT.

Bij Kon. besl. is A. A. M. van den Heuvel benoemd tot burgemeester der gemeente Lieshout, en is aan F. H. baron Mulert, op zijn verzoek, met Januari 1903 eervol ontslag verleend als burgemeester der gemeente Dalfsen, onder dankbetuiging van de langdurige en goede diensten, in zijne betrekking bewezen.

Aan J. A. Verhoeven is op zijn verzoek met Januari e.k. eervol ontslag verleend als notaris Eersel.

In zijnen rang is overgeplaatst bij het wapeninfanterie van het leger hier te lande, en wel bij 3e regiment van dat wapen, de 2e-luit. der infanterie W. J. Moynema, van het leger in Nederlandsch-Indië — en in rang en onderdom van rang bij het 2e der infanterie van het leger in Nederlandsch-Indië de 2e-luitenant J. C. van Nieuwburg, van het 3e infanterie.

Aan den 1e-luitenant P. A. van Leeuwen, van de 1e reg. veld-artillerie, en aan den reserve-2e-luitenant G. L. Uijde, van het reg. grenadiers en jagers, is hun verzoek een eervol ontslag verleend uit de militairen dienst.

Met ingang van 1 Februari a.s. is benoemd tot directeur van het post- en telegraafkantoor te Veenendaal J. W. Overbosch, thans commies der telegrafische klasse; — en met ingang van 16 Januari a.s. directeur van het postkantoor te Scheemda, G. J. Somer, thans commies der posterijen 2e klasse.

Aan den kapitein R. Dufour, van den staf van de infanterie, adjudant van den Minister van Oorlog, aan den kapitein W. F. Pop, van den generaal van leeraar bij de Hoogere Krijgsschool; alsmede aan kapitein W. J. H. de Veer, van het 2e reg. artillerie, is vergunning verleend tot het aanneemen het dragen van de ordeteken van ridder van het Legioen van Eer, hun door den President der Fransche Republiek geschenken.

Goedgekeurd is een nieuw tarief *Jaarlijksche premie* ter verzekering, uit te keeren op vooraf betaalde leeftijden, van de *Algemeene Noordhollandsche Maatschappij van Levensverzekering*, te Haarlem.

De Ministers van Financiën, van Oorlog (ook ad interim van Marine) en van Koloniën geven deze week geen audiëntie.

De luitenant ter zee 2e kl. bij de Koninklijke Nederlandsche Marine-Reserve K. H. Wijnsta en de adelborst der 1ste klasse bij de reserve C. W. Koenderink, dienende aan boord van Hr. Ms. monitor *Reinier Claessen*, worden met Januari a.s. van hunne plaatsing ontheven.

Ongevallenwet.

De St.-Ct. No. 295 bevat een Kon. besluit van 8 Dcbr. jl., tot vaststelling van een Algemeenen Maatregel van Bestuur, als bedoeld in artikel 64 der Ongevallenwet 1901, namelijk betreffende oproepingen voor het onderzoek van ongevallen door deskundigen of getuigen.

Arts-Examens.

Den 2en Februari a.s. en volgende dagen zal Leiden, te Utrecht, te Groningen en te Amsterdam gelegenheid worden gegeven tot het afleggen van praktische examens van arts; — alsmede

dagen te herinneren."

"Laat ons hopen, dat de komende dagen beter zullen zijn," zeide hij met een zwakke poging tot glimlachen.

"O, ik wil niet aan de toekomst denken," antwoordde zij. "Het zal winter zijn, vóórdat wij er aan denken."

Hij antwoordde niet dadelijk. Hij dacht aan den winter van het leven, die zoo heel zeker ook hem zou overvallen. Toen zij hem sprak, was het over een geheel ander onderwerp.

Lord Menheniot ontving hem zeer vriendelijk.

"Gij vertrekt dus morgen?" vroeg hij. "Ja, het meeste van ons goed is reeds vooruit gezonden, maar voordat ik vertrek, wil ik nog iets zeggen."

De graaf zag hem vragend aan. "Het is over dat gestolen geld," zeide Lord Menheniot, "ik zou mij zeer verlicht voelen, indien gij mij toestondt het terug te geven waar het in staat ben."

"Waarom dat?"

"Het is misschien dwaasheid, maar de driergerij op zich zelf hindert mij niet alleen, maar ook, dat hij u beroofd heeft."

"Maar daar zijt gij niet verantwoordelijk voor."

"Dat is waar, maar toch voel ik dat zo."

(Wordt vervolgd.)

dan overviel hem een bui van zenuwachtigheid en gedruktheid.

Het was soms heel gemakkelijk het geweten weg te cijferen; maar nu en dan kon dat toch een zeer prikkelende makker zijn.

Uitwendig had hij veel gewonnen door zedelijkheid naar alle winden te werpen. Hij was er vrij door. Hij was niet langer afhankelijk van den graaf of van diens neef, den predikant. Hij had zelfvertrouwen gekregen. Hij had eenige kennis van zaken verworven, die hem voor eenige weken nog vreemd was, en, wat meer zegt, in den tijd van drie maanden had hij zich een fortuinje vergaard. En dat alles — met gestolen geld!

En wat had hij verloren? Uitwendig niets. Zijn naam was zoo goed als oit, zijn credit beter dan vroeger. De zaak vluchtig bezien, had hij alle reden zichzelf geluk te wenschen. Wat was het niet een geluk, iedereen stuiver niet lang te behoeven te bezien; geen vrees te hebben voor brieven van schuldeischers; naar de stad te kunnen gaan, telkens als hij er zin in had; en weldra het vervelende baantje van schoolmeester te kunnen vaarwel zeggen!

"Ik behoorde zoo gelukkig te zijn als de vogels," zeide hij bij zichzelf, terwijl hij langzaam naar huis liep. En kon hij zijn gedachten voortdurend in die richting hebben gestuurd, dan zou hij tamelijk tevreden hebben kunnen leven.

Maar hierin was hij zijn eigen meester niet. Zijne gedachten wilden haar eigen weg gaan. Hij wilde slechts aan zijne winst blijven denken; maar het bewustzijn van een groot verlies overviel hem telkens. Hij had de kostbaarste van alle bezittingen verloren, namelijk: zichzelf te kunnen achten.

Hij wist, dat hij een huichelaar, een verrader en een lafaard was. De wereld mocht hem anders beoordeelen, zijne vrouw mocht hem nog onvoorwaardelijk vertrouwen, zijn kinderen mochten zijn naam achten; maar voor zichzelf kon hij de waarheid niet verbergen. Hij wist dat hij de minachting van ieder eerlijk mensch verdiende.

De oprechte oogen van Madge, Dora en Rob schenen hem nu en dan in de ziel te branden. Tusschenbeiden was hunne tegenwoordigheid in de kamer voor hem een ware marteling. Hij bracht minder tijd dan vroeger met hen door. Hij was in voortdurende vrees, dat hun onschuldige oogen zijn schuld zouden ontdekken.

Den dag vóór zijn vertrek uit Graystone bracht hij een afscheidsbezoek aan den graaf.

Het was een warme dag in het begin van October, alsof het den zomer moeite kostte afscheid te nemen. Een blauwe nevel hing over het park, die de verwijderde heuvelen bijna bedekte.

"Ik zal het landschap missen," zeide hij met een zucht. "Zoo iets heeft men niet in

Londen."

En waarlijk, het tafereel voor hem was zoo mooi, als men maar ergens in Engeland kon zien.

Op het terras voor het huis ontmoette hij Monica en Rupert Grant, die langzaam op en neer wandelden.

Monica liep dadelijk van Rupert weg en kwam naar hem toe. Monica had altijd van den ernstigen schoolmeester gehouden en nu dat leed hem had getroffen, gevoelde zij zich nog meer tot hem aangetrokken.

Hij was nog niet te ond om niet getroffen te zijn door de schoonheid van het meisje. Haar haren glinsterden als goud in de najaarszon en een warme gloed steeg plotseling in hare wangen, toen zij hem zag naderen, hetgeen hare schoonheid nog verhoogde.

"Het verbaast mij niet, dat de jonge Grant veel van haar houdt," dacht hij. "Men ziet niet elken dag zoo'n mooi meisje," en hij zuchtte weer. "Het is heerlijk jong te zijn en — lief te hebben."

"Goeden avond, mijnheer Morton, vindt u het geen verrukkelijke avond?"

"Ja, werkelijk, juffrouw Monica."

"En is het werkelijk waar, wat men vertelt, dat u Graystone gaat verlaten?"

"Ja, ik kwam juist om afscheid van den graaf te nemen."

"Het spijt mij zoo," zeide zij, terwijl hare oogen over het park dwaalden. "Weldra zal er niets meer overblijven om aan de vroegere